

ચેક એકત્રીકરણ માટેની નીતિ

1. પરિચય

ચૂકવણી અને પતાવટ વ્યવસ્થામાં ટેકનોલોજીકલ વિકાસ અને કામગીરી વ્યવસ્થામાં અને પ્રક્રિયામાં આવેલા ગુણાત્મક ફેરફારોને કે જેને અસંખ્ય બેન્કોએ હાથ ધર્યા છે તેને ધ્યાનમાં રાખીને રાખીને રિઝર્વ બેન્ક ઓફ ઇન્ડિયાએ 1 નવેમ્બર 2004થી અસરમાં આવે તે રીતે વ્યાપારી બેન્કોને આપેલી અગાઉની સુચનાઓ પાછી ખેંચી લીધી છે જેમાં નીચેનાનો સમાવેશ થાય છે. (i) સ્થાનિક/બહારગામના ચેકની તાત્કાલિક જમા આપવી, (ii) સ્થાનિક/બહારગામના ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટના એકત્રીકરણ માટેની સમય મર્યાદા અને (iii) વિલંબિત એકત્રીકરણ માટે વ્યાજ ચૂકવણી. આ ફરજિયાત માર્ગદર્શિકાને પાછી ખેંચી લેતા ચેકના તથા અન્ય ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટના એકત્રીકરણમાં સ્પર્ધાના બજાર પરિબલોને કાર્યક્ષમતામાં સુધારો લાવવા માટે ભૂમિકા બજાવવામાં સહાય મળશે તેવું માનવામાં આવતું હતું. બેન્કની આ એકત્રીકરણ નીતિ એ આપણા ગ્રાહકોને વધુ સારી સેવા આપવાની અને કામગીરીના ઊંચા ધોરણો સ્થાપિત કરવાની આપણી આગળ ધપી રહેલી નીતિનું પ્રતિબિંબ પાડે છે. આ નીતિ ગ્રાહકોની સેવામાં પારદર્શકતા અને વાજબીપણાના સિદ્ધાંતો પર આધારિત છે. બેન્ક તેના ગ્રાહકોને ઝડપી એકત્રીકરણ સેવાઓ પૂરી પાડવા માટે ટેકનોલોજી વધુને વધુ ઉપયોગ કરવા માટે પ્રતિબદ્ધ છે. આ નીતિ દસ્તાવેજ નીચેના તબક્કાઓનો સમાવેશ કરે છે.

- ચેક અને અન્ય ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ કે જે ભારત અને વિદેશમાં સ્થાનિક ધોરણે ચૂકવવાપાત્ર હોય તેનું એકત્રીકરણ
- ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટના એકત્રીકરણ માટેના સમય ધોરણો અંગે અમારી પ્રતિબદ્ધતા
- જો બેન્ક બહારગામના ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટની ખરેખર કાર્યવાહી માટે સમય ધોરણોને પહોંચી વળવામાં નિષ્ફળ જાય તો તેવા કિસ્સામાં વ્યાજ ચૂકવણી પરની નીતિ
- વહન દરમિયાનમાં જો ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટનું એકત્રીકરણ કરવામાં ખોવાઈ જાય તો તેની અંગે અમારી નીતિ કામ કરે છે

2. એકત્રીકરણ માટેની ગોઠવણ

2.1 સ્થાનિક ચેકો

દરેક ચેકો અને અન્ય નેગોશિયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટસ કે જે સ્થાનિક ધોરણે ચૂકવવાપાત્ર હોય તેને કેન્દ્રમાં પ્રવર્તતી ક્લિયરિંગ વ્યવસ્થા મારફતે રજૂ કરવામાં આવશે. શાખાના કાઉન્ટરો પર જમા કરવામાં આવેલા ચેકો અને તેના એકત્રીકરણ બોક્સીસ કે જે શાખાના પરિસરમાં હોય તેને સમાન દિવસે તો જ ક્લિયરિંગ માટે રજૂ કરવામાં આવશે, જો શાખાના કારોબાર શરૂ થયાના એક કલાકમાં તેને રજૂ કરવામાં આવ્યા હોય. છેલ્લા સમય બાદ (કટ ઓફ સમય) અને ઓફ સાઇટ ATM સહિત શાખાના પરિસરની બહાર એકત્રીકરણ બોક્સીસમાં જમા કરવામાં આવેલા ચેક્સને પછીની ક્લિયરિંગ સાયકલમાં રજૂ કરવામાં આવશે. જોકે ચોક્કસ કટ ઓફ સમયને પ્રત્યેક સ્થળોએ ક્લિયરિંગ સમયના આધારે વ્યક્તિગત શાખા ખાતે દર્શાવવામાં આવશે. નીતિ તરીકે બેન્ક જે દિવસે ક્લિયરિંગ પતાવટ સ્થાન લે તે જ દિવસે ગ્રાહકના ખાતામાં જમા કરશે. જમા કરાયેલ રકમનો ઉપાડ ક્લિયરિંગ હાઉસના ચેક પરત સમયગાળા અનુસાર મંજૂર કરવામાં આવશે. જ્યાં લાગુ પડતું હોય ત્યાં હાઇ વેલ્યુ ક્લિયરિંગ

(સમાન દિવસે જમા)ની સવલત ગ્રાહકોને આપવામાં આવશે.

બેન્કની શાખાઓ એવા કેન્દ્રો પર આવેલ હોય જ્યાં ક્લિયરીંગ હાઉસ અસ્તિત્વમાં ન હોય, તે આખા કાઉન્ટરમાં મેળનાર બેન્ક પર સ્થાનિક ચેકો ક્લિયરીંગ માટે રજૂ કરશે અને તેને વહેલામાં વહેલી તકે જમા કરવાના પ્રયત્નો હાથ ધરવા તે બેન્કનો પ્રયત્ન રહેશે.

2.2. બહારગામના ચેક્સ

બહારગામના કેન્દ્રોમાં હોય તેવી બેન્કના નામના ચેક, સામાન્ય રીતે બેન્કોની આ કેન્દ્રોની શાખાઓ મારફતે સામાન્ય રીતે એકત્ર કરવામાં આવશે. જ્યાં બેન્ક તેની પોતાની શાખા ધરાવતી ન હોય તો ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટને સીધું જ મેળનાર બેન્ક અથવા આવી કોઈ સમાન બેન્ક મારફતે એકત્ર કરવામાં આવશે. વધુમાં બેન્ક જ્યાં આવી એકત્રીકરણ સેવાઓ અસ્તિત્વમાં હોય ત્યાં રિઝર્વ બેન્ક ઓફ ઇન્ડિયા દ્વારા ઓફર કરવામાં આવતી રાષ્ટ્રીય ક્લિયરીંગ સેવાનો પણ ઉપયોગ કરશે.

બહારગામના કેન્દ્રોમાં બેન્કની પોતાની શાખા પર મેળવવામાં આવનારા ચેકને વહીવટમાં હોય તેવી આંતર શાખા વ્યવસ્થાઓ મારફતે એકત્ર કરવામાં આવશે. જે શાખાઓ કેન્દ્રિત પ્રોસેસીંગ ગોઠવણી મારફતે જોડાયેલી છે અને પોતાના ગ્રાહકોને ગમે તે સ્થળે બેન્કિંગ ઓફર કરે છે તેઓ કટ ઓફ સમય પહેલા જમા કરવામાં આવેલા અને કોઈ પણ શાખા દ્વારા મેળવવામાં આવનારા બહારગામના ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટના સંદર્ભમાં પોતાના ગ્રાહકોને સમાન દિવસે જમા આપશે.

2.3 વિદેશોમાં ચૂકવવાપાત્ર ચેક

જ્યાં બેન્ક શાખા દ્વારાની કામગીરી ધરાવતી હોય (અથવા તો પેટા બેન્ક વગરે શાખા દ્વારા બેન્કિંગ કામગીરી હાથ ધરતી હોય) ત્યાં વિદેશોમાં ચૂકવવાપાત્ર ચેક તે ઓફિસ દ્વારા એકત્ર કરવામાં આવશે. સમાન બેન્કની સેવાઓનો જે તે દેશ/કેન્દ્રમાં ઉપયોગ કરવામાં આવશે જ્યાં સમાન બેન્કની હાજરી હોય. એવા કેન્દ્રોમાં કે જ્યાં વિદેશી બેન્કના નામે ચેક મેળવવામાં આવનાર હોય ત્યાં બેન્ક અથવા તો તેના જેવી સમાન બેન્ક સીધી હાજરી ન ધરાવતી હોય તેન સીધા જ મેળવનાર બેન્ક પાસે ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટને, સમાન પ્રકારની બેન્કોમાંની એકમાં જાળવવામાં આવતા નોસ્ટ્રો ખાતામાં જમા કરવાની કાર્યવાહી માટે મોકલી આપવામાં આવશે.

મોટા ભાગના ચલણોનો ફૂલીંગ સમયગાળો નીચે દર્શાવવામાં આવ્યો છે:

ફૂલીંગ સમયગાળાના દિવસો		
ચલણ		ફૂલીંગ સમયગાળો-કામકાજના દિવસો
અમેરિકી ડોલર (USD)	ન્યુયોર્ક	6
અમેરિકી ડોલર (USD)	ન્યુ યોર્ક સિવાયના ક્લિયરીંગ	14
બ્રિટીશ પાઉન્ડ (GBP)		10
યૂરો (EUR)		10
એઇડી (AED)		8
એસજીડી (SGD)		21
કેનેડીયન ડોલર (CAD)		21
વિનિમયનો દર: ફૂલીંગ સમયગાળા બાદ જમા કરવાના દિવસે લાગુ પડતો દર		

2.4 સ્થાનિક/બહારગામના ચેક/ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટને તાત્કાલિક જમા કરવા:

બેન્ક સાથેની પૂર્વ વ્યવસ્થા સાથે ગ્રાહકોને ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટના એકત્રીકરણ માટે તાત્કાલિક જમા કરવામાં આવશે. જ્યાં ઔપચારીક રીતે ક્લિયરીંગ હાઉસનું અસ્તિત્વ હોતું નથી તેવા કેન્દ્રોમાં અને સંતોષકારક રીતે હાથ ધરવામાં આવેલા ખાતાઓ માટે રૂ. 15,000 સુધીના બહારગામના ચેક/ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટના સંદર્ભમાં તાત્કાલિક જમા કરવાની સવલત ઉપલબ્ધ બનાવવામાં આવશે. આ નીતિ હેઠળ પૂર્વચૂકવણીવાળા (પ્રિપેઇડ) ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ જેમ કે ડીમાન્ડ ડ્રાફ્ટ, વ્યાજ/ડિવીડન્ડ વોરંટ્સને ચેકની સમાન જ ગણવામાં આવશે. બેન્ક પ્રિપેઇડ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ જેમ કે ડીમાન્ડ ડ્રાફ્ટ/બેન્કર્સ ચેક કે જે બેન્ક દ્વારા મેળવવામાં આવતા હોય તે બેન્ક દ્વારા અગાઉથી ભંડોળ મેળવી લેવાયું હોવાથી તાત્કાલિક જમા આપી દેવામાં આવશે.

જેમાં તાત્કાલિક જમા આપી દેવામાં આવી હોય અને ચક્ર પરત થવાના કિસ્સામાં જે વ્યક્તિગત ગ્રાહકો માટે ઓવરડ્રાફ્ટની મર્યાદા મંજૂર કરવામાં આવી હોય તેના માટે લાગુ પડતા દરે જેટલા સમય માટે બેન્કને ભંડોળ વિના રહેવું પડ્યું હોય તે માટે વ્યાજ વસૂલવાલાયક રહેશે.

આ નીતિના હેતુ માટે સંતોષકારક હાથ ધરાયેલું ખાતું એ ગણાશે કે જે

- a) ઓછામાં ઓછા છ મહિના પહેલા ખોલવામાં આવ્યું હોય અને KYC નિયમોનું પાલન કરતું હોય.
- b) જેની વર્તણૂક સંતોષકારક હોય અને બેન્કના ધ્યાન પર કોઈ બેદરકારી આવી ન હોય
- c) જે ચેક/ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટની તાત્કાલિક જમા આપવામાં આવી હોય તે નાણાંકીય કારણોસર વણચૂકવાયેલ પરત ફર્યો હોય
- d) તાત્કાલિક જમા આપી દીધા બાદ ચેક પરત થવા સહિતના કિસ્સામાં કોઈ પણ આગોતરી રકમની વસૂલાત સામે બેન્કને કોઈ મુશ્કેલી અનુભવી ન હોય.

વખતોવખત નક્કી કરવામાં આવેલા દરે ખરીદવામાં આવેલા ચેકના મુલ્ય પર બેન્કે પોતે ખર્ચ કર્યા વિનાના ખર્ચાઓ અને કમિશન એકત્ર કરશે. વ્યાજનો દર દરોના સામાન્ય સમયગાળા હેઠળ પ્રકાશિત કરાયેલ હોય તે રીતે વસૂલવામાં આવે છે.

2.5 સ્થાનિક/બહારગામના ચેકની ખરીદી

બેન્ક પોતાની મૂનસૂફી પ્રમાણે પૂર્વ ગોઠવણી અનુસાર ગ્રાહક દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા એકત્રીકરણ માટેના સ્થાનિક/બહારગામના ચેકની ખરીદી કરી શકે છે. તે સિવાય ખાતાની સંતોષકારક વર્તણૂક, ચેક મેળવવાના બાકી હોય તેવા પરિબલને પણ ચેકની ખરીદી વખતે ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે.

2.6 સ્પીડ ક્લિયરીંગ:

રિઝર્વ બેન્ક ઓફ ઇન્ડિયાએ બહારગામના ચેકના એકત્રીકરણ માટે જે સમય લાગે છે તેમાં ઘટાડો કરવાના હેતુથી રિઝર્વ બેન્ક ઓફ ઇન્ડિયાએ આ વ્યવસ્થાની રજૂઆત કરી છે. સ્પીડ ક્લિયરીંગ સ્થાનિક ક્લિયરીંગ મારફતે બહારગામના ચેકના એકત્રીકરણનો ઉલ્લેખ કરે છે. એકત્રીકરણના પાયા મારફતે બહારગામના ચેકને એકથી બે સપ્તાહનો સમાય લાગે છે જેનો આધાર મેળવનાર કેન્દ્ર પર આધારિત છે. સ્પીડ ક્લિયરીંગ હેઠળ સમય ઘટીને બેથી ત્રણ કામકાજ દિવસોનો થઈ જશે.

હાલમાં આરબીઆઇ દ્વારા ઓફર કરાતા સ્પીડ ક્લિયરીંગ હેઠળના 66 કેન્દ્રો છે, ચેક 10,11 અને 13 એમ કોડ્ઝ ધરાવે છે, જેને CBS સવલતવાળી શાખાઓમાં વટાવવામાં આવે છે અને સ્પીડ ક્લિયરીંગમાં રજૂ કરી શકાય તેવા હોય છે. પે ઓર્ડરો, ડીમાન્ડ ડ્રાફ્ટ, સરકારી ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ અને ચેક કે જે બેન્ક અથવા બેન્કની શાખામાં વટાવવાના હોય, તે સ્પીડ ક્લિયરીંગ વ્યવસ્થાનો ભાગ નથી, તેમજ સ્પીડ ક્લિયરીંગ હેઠળ એકત્રીકરણ માટે યોગ્ય નથી. નવી ક્લિયરીંગ વ્યવસ્થા જમા કરવાની શાખાના સ્થળે બહારગામના ચેકના ક્લિયરીંગની સવલત પૂરી પાડશે અને અંતિમ કેન્દ્ર સુધી ભૌતિક ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટને કોઇ જગ્યાએ ફેરવવામાં આવશે નહીં એટલે કે જ્યાં કેન્દ્ર ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટને વટાવી શકનાર પોતાનું ખાતુ ધરાવતા હોય.

સ્પીડ ક્લિયરીંગના કેન્દ્રોની યાદી અને ભાગ લેતી બેન્કોની શાખા આરબીઆઇની સાઇટ પર ઉપલબ્ધ છે.

3. સ્થાનિક/બહારગામના ચેક/ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટના એકત્રીકરણની સમય મર્યાદા: ક્લિયરીંગમાં રજૂ કરવામાં આવતા સ્થાનિક ચેકો ભંડોળની પતાવટની તારીખે સ્વીકારવામાં આવશે અને ખાતા ધારકને પરત ક્લિયરીંગ નિયમો અસ્તિત્વમાં હોય તે અનુસાર ભંડોળ ઉપાડવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે. ચેક્સ/ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ કે જેને હાઇ વેલ્યુ ક્લિયરીંગમાં રજૂ કરવામાં આવે છે (ઓછામાં ઓછા મુલ્ય રૂ. 1 લાખ અથવા સ્થાનિક ક્લિયરીંગ હાઉસ દ્વારા નક્કી કરાયેલ) તેને સમાન દિવસે જ જમા કરવામાં આવશે. (ફક્ત હાઇ વેલ્યુ દ્વારા આવરી લેવાયેલા વિસ્તારો/સમાન દિવસે ક્લિયરીંગમાં લાગુ પડે છે).

દેશની અંદર કેન્દ્રોને એકત્રીકરણ માટે મોકલવામાં આવતા ચેક અને અન્ય ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સમાં નીચેના નિયમો લાગુ પડશે:

a) કોઇ પણ બેન્કની શાખામાં જમા કરવામાં આવેલા બહારગામના ચેક અને જે તે રાજ્યની રાજધાનીમાં ચૂકવવાપાત્ર હોય તેને વધુમાં વધુ કામકાજના 7 દિવસોમાં જમા આપવામાં આવશે. દિવસોની ગણતરી જમા કરવાના સ્થળ અને ચૂકવવાપાત્ર સ્થળ એમ બન્ને જગ્યાએ આવતી રજાઓને બાદ કરીને ગણવામાં આવશે.

b) મોટા શહેરોની તરફેણમાં આવતા ચેકો (બેન્ક દ્વારા વખતો વખત ઓળખી કઢાતા)ને જમા કરવાની તારીખથી વધુમાં વધુ 10 દિવસોના સમયમાં જમા કરવામાં આવશે. દિવસોની ગણતરી જમા કરવાના સ્થળ અને ચૂકવવાપાત્ર સ્થળ એમ બન્ને જગ્યાએ આવતી રજાઓને બાદ કરીને ગણવામાં આવશે.

c) ઉપરોક્ત દર્શાવેલ કેન્દ્રો સિવાય જમા કરાવ્યાના વધુમાં વધુ 14 દિવસોના સમયગાળામાં જમા આપવામાં આવશે. દિવસોની ગણતરી જમા કરવાના સ્થળ અને ચૂકવવાપાત્ર સ્થળ એમ બન્ને જગ્યાએ આવતી રજાઓને બાદ કરીને ગણવામાં આવશે. ચેક વહેલામાં વહેલી પ્રાપ્તિ માટે બેન્ક અનુસરવાના દરેક તમામ જરૂરી પગલાં લેશે અને તેથી ચેકની પ્રાપ્તિ સાથેના વિલંબને સામાન્ય ગણી શખાય નહીં અને અલગ અલગ કિસ્સાઓમાં સંજોગોને આધારે નક્કી કરવાની જરૂરિયાત રહેશે.

જેમાં બેન્ક કે તેના એજન્ટે બહારગામના ચેકને ક્લિયરીંગ કે પ્રાપ્તિકર્તા બેન્કને આપ્યા હોય અને ત્યાર બાદ તે ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટને ક્લિયર કરવાનો બોજો આરબીઆઇ દ્વારા નિશ્ચિત કરવામાં આવેલી સમય મર્યાદા અનુસાર ક્લિયરીંગ બેન્કનો રહેશે. ક્લિયરીંગ/પ્રાપ્તિકર્તા બેન્ક દ્વારા કોઇ કારણ વિનાના વિલંબની ઘટનામાં બેન્ક આવા કિસ્સામાં વિલંબિત પ્રાપ્તિ માટે વ્યાજ ચૂકવણીની યોગ્યતા નક્કી કરશે.

વિદેશમાં પ્રાપ્તિ માટેના ચેકને “શ્રેષ્ઠ પ્રયત્નો”ને આધારે એકત્રીકરણ માટે સ્વીકારવામાં આવશે. તેના જેવી જ સામેની સમાન બેન્ક સાથેની ખાસ એકત્રીકરણ ગોઠવણના કિસ્સામાં બેન્ક, જે તે દેશના સંબંધિત રીતે લાગુ પડતા ખાતાના ફૂલીંગ સમયગાળાને ધ્યાનમાં લીધા બાદ સામેની સમાન બેન્ક સાથે બેન્કના નોટ્સો ખાતામાં જમા કરવાની કાર્યવાહીને કારણે જમા

આપશે.

4. સ્થાનિક/બહારગામના ચેકના વિલંબિત એકત્રીકરણ માટે વ્યાજની ચૂકવણી: બેન્કની વળતર નીતિ અનુસાર, બેન્ક જો (ઉપરોક્ત પોઇન્ટ 3) કરતા પણ જમા આપવામાં વધુ વિલંબ થાય તો તેવા કિસ્સામાં એકત્રીકર કરેલા ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટની રકમ પર બેન્ક વ્યાજ ચૂકવશે. આ પ્રકારનું વ્યાજ દરેક પ્રકારના ખાતાઓમાં ગ્રાહકો દ્વારા માંગ કરવામાં ન આવે તો પણ ચૂકવવામાં આવશે.

પર પોઇન્ટ 3માં દર્શાવેલ સમયગાળા કરતા પણ વધુ વિલંબિત એકત્રીકરણ માટેનું વ્યાજ નીચેના દરે ચૂકવવામાં આવશે:

a) સ્થાનિક/બહારગામના ચેકના એકત્રીકરણમાં (પોઇન્ટ 3)માં દર્શાવેલી સમય મર્યાદા ઉપરાંત થયેલા વિલંબ માટે બચત ખાતાના દરે.

b) જ્યારે 45 દિવસોથી વધુનો વિલંબ થયો હોય ત્યારે જે તે સમયગાળા માટે મુદતી થાપણ માટે લાગુ પડતા દરે ચૂકવણી કરવામાં આવશે.

c) અસાધારણ વિલંબના કિસ્સામાં એટલે કે 90 દિવસોથી વધુ હોય તેવા કિસ્સામાં જે તે મુદતી થાપણ દર ઉપરાંત 2%ના દરે ચૂકવવામાં આવશે.

d) એકત્રીકરણ હેઠળ હોય અને તેની ગ્રાહકના ઓવરડ્રાફ્ટ/લન ખાતામાં જમા આપવાનો હોય તેવા ચેકની કાર્યવાહીના ઘટનામાં લોન ખાતામાં લાગુ પડતા દર અનુસાર વ્યાજની ચૂકવણી કરવામાં આવશે. અસાધારણ વિલંબના કિસ્સામાં લોન ખાતામાં લાગુ પડતા દર ઉપરાંત 2%ના દરે વ્યાજની ચૂકવણી કરવામાં આવશે. એ નોંધી રાખશો કે ઉપર આપેલ વ્યાજ ચૂકવણી ફક્ત ભારતમાં એકત્રીકરણ માટે મોકલવામાં આવતા ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ પર જ લાગુ પડશે.

5. ક્લિયરિંગ પ્રક્રિયા અથવા ચૂકવનાર બેન્ક શાખામાં ચેક /ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ વહનમાં ખોવાઇ જાય/ચેક પરત ફરે:

ચેક અથવા ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટને એકત્રીકરણ માટે સ્વીકારવામાં આવે તે વહનમાં અથવા ક્લિયરિંગ પ્રક્રિયામાં કે ચૂકવનાર બેન્કની શાખામાં ખોવાઇ જાય તો તેવા કિસ્સામાં, બેન્કને આવા નુકસાનની જાણ થાય કે તરત જ તે ખાતા ધારકના ધ્યાન પર લાવશે, જેથી ખાતા ધારક ચેક આપનારને સ્ટોપ પેમેન્ટ કરવા માટે જાણ કરી શકે અને તે ચેકની સંભાળ લઇ શકે, યાદે ગમે તે હોય, કે તેના/તેણીના દ્વારા જારી કરાયેલ હોય, ચેક/ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ ખોવાઇ જવાના કારણે જમા નહીં થવાથી પરત ન જાય. ચેક આપનાર પાસેથી ડુપ્લીકેટ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ મેળવવા માટે બેન્ક તમામ પ્રકારની સહાય ખાતાધારકને પૂરી પાડશે. જો બેન્ક દ્વારા ચેક ખોવાઇ જાય તો સ્ટોપ પેમેન્ટ કરાવવા માટે જે કંઇ ખર્ચ થાય તે બેન્ક દ્વારા ભોગવવામાં આવશે.

જો ગ્રાહક દ્વારા એકત્રીકરણ માટે ચેક જમા કરાવવામાં આવે તો તેવા કિસ્સામાં, ચૂકવનારી બેન્ક દ્વારા તેનું સન્માન કરવામાં ન આવે તો પરત આવેલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ ગ્રાહકના બેન્ક ચોપડે નોંધવામાં આવેલા સરનામે પરત મોકલી આપવામાં આવશે. આના માટે ચેક પરત દરો દરોના સામાન્ય સમયપત્રકમાં નિશ્ચિત કર્યાનુસાર એકત્ર કરવામાં આવશે.

બેન્કની વળતર નીતિ અનુસાર બેન્ક નીચેની રીતે વહનમાં જો ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ ખોવાઇ જાય તો ખાતા ધારકને વળતર આપશે:

a) એકત્રીકરણ (પોઇન્ટ 3માં દર્શાવ્યા અનુસાર) માટે નિશ્ચિત સમય મર્યાદા ઉપરાંત ગ્રાહકને ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ ખોવાઇ જવા અંગે જાણ કરવામાં આવી હોય. ઉપર નિર્દિષ્ટ કર્યાનુસાર નિશ્ચિત એકત્રીકરણના સમયગાળા ઉપરાંત વ્યાજની ચૂકવણી કરવામાં

આવશે.

b) જો તેના/તેણી પહોંચ રજૂ કરવા પર ડુપ્લીકેટ ચેક/ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ પ્રાપ્ત કરવામાં કોઈ ખર્ચ કરે તો કોઈપણ વાજબી દરો માટે ગ્રાહકને બેન્ક વળતર આપશે, આ ઘટનામાં બેન્ક/સંસ્થામાંથી ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ મેળવવામાં આવે તેવી ઘટનામાં તે ડુપ્લીકેટ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ જારી કરવા માટે દર લગાવશે.

6. ટાળી ન શકાય તેવી આકસ્મિક ઘટનાઓ, અણધારી ઘટનાઓ (પ્રજા વિગ્રહ, હંસા, અથવા અન્ય શ્રમ અંતરાયો, અકસ્માતો, આગ, કુદરતી વિનાશ અથવા અન્ય “ઇશ્વરના કૃત્ય”, યુદ્ધ, બેન્કની અથવા તેના જેવી સમાન અન્ય બેન્કની સવલતોમાં નુકસાન, સંદેશાવ્યવહારના સામાન્ય હેતુઓની ગેરહાજરી સહિતની પરંતુ મર્યાદિત નહીં) કે જેને રોકવી બેન્કના અંકુશની બહાર હોય અને નિશ્ચિત સેવા ડિલીવરી પરિબલોમાં પોતાની જવાબદારી નિભાવી શકે તેમ ન હોય તેના લીધે જો વિલંબથી જમા કરવામાં આવે તો ગ્રાહકને વળતર આપવા માટે બેન્ક બંધાયેલી રહેશે નહીં.

7. જ્યારે તાત્કાલિક જમા કરવામાં આવ્યા હોય ત્યારે વણચૂકવાયેલ પરલ ચેક પર વ્યાજ લગાવવું: જો એકત્રીકરણમાં મોકલવામાં આવેલો ચેક કે જેની બેન્ક દ્વારા તાત્કાલિક જમા આપવામાં આવી હોય તે વણચૂકવાયેલ પર ફરે તો ચેકના મુલ્યને તાત્કાલિક ખાતામાં ઉધારવામાં આવશે. તાત્કાલિક જમા કરવામાં આવ્યા હોય તે તારીખથી ગોઠવણી તારીખ સુધી ગ્રાહકને કોઈ પણ દર લગાડવામાં આવશે નહીં.

જો ચેકની કાર્યવાહી બચત ખાતામાં જમા કરવામાં પરિણમતી હોય અને તેને ઉપાડવામાં ન આવે તો, જમા કરવામાં આવેલી રકમ, જ્યારે ચેક વણચૂકવાયેલો પરત ફરે ત્યારે વ્યાજની ચૂકવણી માટે લાયક ઠરશે નહીં. જો કાર્યવાહી ઓવરડ્રાફ્ટ/લોન ખાતામાં જમામાં પરિણમી હોય તો, બેન્કમાં ભંડોળ ન હોય ત્યારે વણચૂકવાયેલા ચેક/ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ પરત ફર્યા હોય તો જમા કરેલ તારીખથી વિપરીત એન્દ્રીની તારીખ સુધી લાગુ પડતા વ્યાજ દર ઉપરાંત 2 ટકા દરે વસૂલ કરવામાં આવશે.